“Can dostum Seyyid Ahmet Arvasi; Dürüst, temiz, ahlaklı, iman sahibi,
değerli bir insandı. Türk - İslâm Ülküsünün önde gelen
bir fikir ve aksiyon adamıydı.”

Alparslan Türkeş

ÖTÜKEN
her zaman okunacak dergiler

MİLLÎ MECMÛA

SAYI 50

MAYIS - HAZİRAN **2026**
(2 ayda bir yayımlanır)

Ötüken Neşriyat A.Ş. adına
İmtiyaz Sahibi
Ertuğrul Alpay

Ötüken Neşriyat A.Ş.
Genel Yayın Yönetmeni
Göktürk Ömer Çakır

Baskı
Çınar Matbaacılık ve
Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
İkitelli OSB Mahallesi
Çevre Sosyal Tesisler Sokak
Çevre Sanayi Sitesi Sosyal Tesisler
Nu: 3 İç Kapı Nu: 1B1
Başakşehir-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

Yıllık Abonelik Bedelleri
2026 yılı abonelik bedeli - **1900 TL**

Hesap Numaramız
Ötüken Neşriyat A.Ş.
Şube: Beyoğlu Şubesi 456
T. C. Ziraat Bankası
Hesap Nu: 48038437-5009
IBAN
TR73 0001 0004 5648 0384 3750 09

ISSN
2667-4637

WhatsApp
0554 499 90 57

İletişim
millimecmua@otuken.com.tr

Millî Mecmûa
Yayın Yönetmeni
Yasin Usta

Editör
Ahmet Alperen Can

Yayın Kurulu
Arş. Gör. Hasan Atik
Arş. Gör. Mehmet Umut Akbakla
Arş. Gör. Mustafa Can Tiryaki
Arş. Gör. Dr. Mustafa Şahin
Arş. Gör. Vasıf İnanç Duygulu
Zafer Batuhan Erkuş

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Erkan Göksu
Prof. Dr. İsmet Türkmen
Prof. Dr. Mehmet Akif Okur
Prof. Dr. M. Kaan Çalen
Dr. Fatih Orta
Dr. İsmail Yıldız

Son Okuma
Muammer Didik

Grafik Tasarım
Mahmut Doğan

Ön Söz

Düşünce hayatımızın esaslı malzemeleri arasında, 20. yüzyıl Türk-İslam düşünce tarihinin müstesna ve ufuk açıcı şahsiyetlerinden biri olan Seyyid Ahmed Arvasî'nin kaleme aldığı metinler şüphesiz kendine yer bulmaktadır. Arvasî, sadece bir dönemin fikir akımlarına yön vermiş bir teorisyen değil; yazdıklarını bizzat yaşamış, inandığı değerleri hayatının her safhasına nakşetmiş bir aksiyon ve ahlak adamıdır. Onun mirasını *Millî Mecmûa* vasıtasıyla selâmlamak, aynı zamanda bugünün ve geleceğin krizlerine karşı entelektüel müktesebatımızla hesaplaşmak maksadı taşır.

Arvasî'yi anlamak; disiplinler arası bir ilgi düzeyini zorunlu kılmaktadır. Nitekim pedagoji uzmanı olmakla beraber sosyolojiye ve felsefeye hâkimiyeti, doğu ve batı medeniyetlerine temas düzeyi, takip ettiği metodoloji müellifi hayli derinlikli bir portre hâline getirmiştir. Türk milliyetçiliği paradigmaları içerisinde Arvasî'nin özgün yönünü doğru biçimde değerlendirebilmek, bu yönünü hesaba katmakla mümkün olabilecektir.

Dosyada; Arvasî'nin biyografisi, eğitime, gençliğe ve cemiyet hayatına dair ortaya koyduğu tezler, Türk milliyetçiliği ve Türk – İslâm Ülkücülüğü anlayışı, doğu sorunu gibi birçok temel probleme temas etmeye çalıştık. Öte yandan Arvasî Hoca'nın şiir, tarih anlayışı gibi çeşitli kanaatlerini ele aldık. Seyyid Ahmed Arvasî'nin tavizsiz Müslüman-Türk aydını duruşunun hakkıyla tartışılmasını umut ediyoruz.

Bu çalışmanın, Arvasî'nin çileyle, sabırla ve imanla yoğrulmuş fikir dünyasını yeniden keşfetmek isteyen her okur için verimli bir zemin olmasını temenni ediyoruz. Emeği geçen yazarlarımıza teşekkür eder, keyifli okumalar dileriz.

İÇİNDEKİLER

GÖRÜNÜŞTE KÜÇÜK, HAKİKATTE BÜYÜK BİR KÖY: ARVAS VE ARVASİ AİLESİ
UMUT ARVAS
AHMET FURKAN ARVAS
.....**06**

MEKTEP ADAM SEYYİD AHMET ARVASİ
HAKKI ÖZNUR
.....**14**

DOÇ. DR. SEMİH UŞAKLIOĞLU İLE SEYYİD AHMED ARVASÎ ÜZERİNE HASBİHÂL
KÜRŞAT MÜCAHİT TOPCUGİL
.....**51**

SEKÜLERLEŞTİRİLEN DÜNYADA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE TÜRK İSLÂM ÜLKÜSÜ
BARIŞ KURT
.....**57**

SEYYİD AHMET ARVASİ: MÜTEFEKKİR, EĞİTİMCİ VE GÖNÜL ADAMI
FATMA BALCI ARVAS
.....**60**

TÜRK İSLAM ÜLKÜSÜ VE TÜRK İSLAM SENTEZİ FARKLI ŞEYLER MİDİR?
MUSTAFA CAN TİRYAKİ
.....**69**

İÇİNDEKİLER

SEYYİD AHMET ARVASİ'DE DİN, SİYASET, KADIN VE EĞİTİM İLİŞKİSİ: BÜTÜNCÜL BİR YAKLAŞIM
SÜMENYE KÖSEOĞLU
RAMAZAN UÇAR
.....**73**

AHMET ARVASİ'NİN MİLLİYETÇİLİK VE TÜRKÇE HAKKINDA GÖRÜŞLERİ
HÜDAVENDİGÂR ONUR
.....**87**

SEYYİD AHMET ARVASİ'DE İNSANIN TEKAMÜLÜ FİKRÎ
HÜSEYİN SUBHİ ERDEM
.....**95**

***SİDDHARTHA* İLE *BOZKIRKURDU* ARASINDA İNSAN (HAYVAN İNSANDRAMATİK İNSANİDEAL İNSAN ÜÇGENİNDE)**
HASAN ATİK
.....**118**

SEYYİD AHMET ARVASİ GÖZÜYLE DOĞU ANADOLU GERÇEĞİ
MUSTAFA PARLATAN
.....**127**

RUHUN MADDEYE KARŞI DİRENİŞİ OLARAK ŞİİR": SEYYİD AHMED ARVÂSÎ'NİN ŞİİR, SANAT VE İNSAN TASAVVURU ÜZERİNE METAFİZİK BİR İNCELEME
OĞUZHAN AKCI
.....**151**

ARVASİ HOCA'NIN TARİH ANLAYIŞI
FATİH ORTA
.....**161**

S. AHMET ARVASİ VE İLM-İ HAL ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
MUSTAFA KUVANCI
.....**169**

GÖRÜNÜŞTE KÜÇÜK, HAKİKATTE BÜYÜK BİR KÖY: ARVAS VE ARVASİ AİLESİ

UMUT ARVAS*
AHMET FURKAN ARVAS**

Seyyid Ahmed Arvasî bazı sözde İslamcılar gibi Türk tarihinin sâdece son bin yılını kabul edip geri kalan binlerce yılık İslâm öncesi mazimizi reddetmemiştir.

İlhanlı Devleti'nin kurucusu Hülagu, 1258 yılının ocak ayında Bağdat'ı işgal etmiş ve Halife Abdullah Mustasım Billah'ı öldürdükten sonra Abbasilerin hâkimiyetine son vermiştir. Bağdat, işgal edildiği tarihe kadar barış ve huzurun irfanla bütünleştiği bir kentti. Bu kent, İmam-ı Azam, Cüneydi Bağdadi, Abdulkadir Geylani ve Gazali gibi âlimlerin yetişmesine kaynaklık ettiği için de *"darüsselam"* olarak kabul görmüştür. Bu nedenle de o güne kadar Bağdat'ta çok sayıda *"Seyyid aileleri"* bulunmaktaydı.

Bu Seyyit ailelerden biri olan Bağdat'ın istilasıyla kuzeye doğru göç etmek zorunda kalan Arvasi ailesinin, Anadolu'ya girişleri Seyyid Hacı Kasım Bağdadi'nin Şeyhi Şeyh Abdurrezzak'ın tavsiyesi ile başlamıştır. Ailenin o dönemdeki büyüğü Hacı Kasım-ı Bağdadi, Abdulkadir-i Geylani'nin torunu Şeyh Abdurrezzak'ın kendisine giydirdiği halifelik hırkasından sonra, tuttuğu seyahat notlarına göre ailesiyle beraber 1277 yılında Bağdat'tan ayrılarak önce Musul'a gelmiş ve burada iki yıl kadar kalmış, oradan Mardin, Diyarbakır ve Hazro'ya geçmişti. Bu şehirlerde belli süreler kaldıktan sonra nihayetinde Siirt'e bağlı Tillo'ya çok kısa bir süre uğrayıp ardından Şirvan'ın Pay (Taşyaka) köyüne yerleşmişti. Arvasilerin Anadolu'da kurduğu ilk medrese ve tekke bu köydedir.

Hacı Kasım Bağdadi, bu medresede 27 yıl tedris ve irşat faaliyet-

* Arvasî ailesi ferdi.
** Arvasî ailesi ferdi.

MEKTEP ADAM SEYYİD AHMET ARVASİ

HAKKI ÖZNUR

Türk-İslâm sentezi adlı düşünceyi ilk ortaya atan 1965'li yıllardan itibaren CKMP ve MHP'de en üst düzeyde görevlerde bulunan Ahmet Er'dir. Ahmet Er'in ortaya attığı bu görüşe daha sonra Aydınlar Ocağı sahip çıkmış ve savunmaya başlamıştır.

"Türk-İslam Ülküsü" düşüncesinin mimarı, sosyolog, pedagog, şair ve yazar Seyyid Ahmet Arvasî (15 Şubat 1932-31 Aralık 1988), bundan 38 yıl önce daha henüz 56 yaşındayken ebedî âleme göçtü.

Arvasi, Hz. Peygamber soyundan geldiğine inanan Doğu Anadolulu, soylu bir ailenin evladıdır. Kendi ifadesi ile bir Doğu Anadolu çocuğu olarak doğup, büyüdüğü bölgede oynanmak istenen her türlü emperyalist, şer niyet ve kahpe tehditlere karşı kayıtsız kalmamış, bir ömür boyunca mücadele etmiştir. Bu başarıda onun seyit ve soylu bir aileden gelişinin olduğu kadar, Doğu Anadolulu oluşunun, daha önemlisi de ufuk boyutlu tefekkür ve şahsiyetinin rolü vardır.

"Türk-İslam Ülküsü", "Kendini Arayan İnsan", "Diyalektiğimiz ve Estetiğimiz" gibi eserleriyle tanınan Arvasi, 15 Şubat 1932'de 6 çocuklu bir ailenin ikinci erkek çocuğu olarak Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde dünyaya geldi. Ailece Van'ın Bahçesaray (Müküs) kasabasına bağlı Doğanyayla (Arvas) köyündendir. Muhitlerinde bu köyün adına izafeten 'Arvasiler' olarak tanınırlar. Soyadı kanunu çıktıktan sonra köylerinin adı soyadları oldu. Annesi Cevahir Hanım, babası Abdülhakim Arvasi'dir. Mütefekkir Seyyid Ahmet Arvasi, bir dostuna yazdığı mektupta ailesi hakkında şu bilgileri verir:

"Şu anda Ankara'nın Bağlum nahiyesinde yatan Seyyid Abdulhakim Arvasî Hazretleri ile aynı ailedeniz. Kendileri aynı zamanda babamın da

DOÇ. DR. SEMİH UŞAKLIOĞLU İLE SEYYİD AHMED ARVASÎ ÜZERİNE HASBİHÂL

KÜRŞAT MÜCAHİT TOPCUGİL

Arvasi Hoca millet gerçeğinin inkâr edilmesi mümkün olmayan objektif ve sosyolojik bir hakikat olduğunu, tarihin bir kavimler tarihi olduğunu belirtir.

Seyyid Ahmet Arvasi ile tanışmanız gençlik yıllarınıza tekabül ediyor. Yıllardır Arvasi'nin kitaplarını gençlerle tahlil ettiğiniz biliniyor. Arvasi ile nasıl tanıştınız? Bu tanışma sizin hayatınızı daha önceki döneminize nazaran nasıl etkiledi?

Lisede iken hergün, *Hergün* gazetesi alır, birinci sayfayı okumadan ikinci sayfadaki Hoca'nın Türk-İslam Ülküsü köşesini okur, sonra da itina ile köşe yazısını keser ve saklardım. İstanbul Tıp Fakültesine başladığım gün Arvasi Hoca' yı nasıl bulabileceğimizi tanıştıklarımıza sormaya başladık. Nihayet üçüncü gün, tanıştığım sınıf arkadaşım Fatih, Hoca ile aynı apartmanda oturduklarını, haftasonu beraber gidebileceğimizi söylediğinde çok sevinmiştim.

Cumartesi öğleyin saat ikide Erenköy'de kararlaştırdığımız yerde buluşup apartmandan içeri girip, merdivenlerden bir kat çıktığımızda sağdaki kapının zilini çaldık. Kapıyı uzun boylu, hafif sakallı, gür, siyah saçlarıyla yakışıklı, güzel ve nur yüzlü Hoca açtı. Fatih, başıyla beni işaret ederek;

-Bahsettiğim arkadaşım, dedi.

Hoca bizi içeri aldı. Holden sonra perdeyle bölünmüş odaya geçtik. Kendimi tanıtıp, Burhanettin Semerkantlı Amca'nın selamını söyledim. Burhanettin Amca'yı çok sevdiği anlaşılıyordu. Ancak sanırım yeni görüşmüşlerdi ya da benim intibam böyleydi. Önceden hazırladığım üç soruyu sordum,

SEKÜLERLEŞTİRİLEN DÜNYADA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE TÜRK İSLÂM ÜLKÜSÜ

BARIŞ KURT

Biz de Seyyid Ahmet Arvâsî hocamızın tavsiye ve tekliflerine uyarak Müslüman Türk gençliğinin ne seküler milliyetçiliğe kapılmasını ne de kökü bu topraklarda olmayan ve İslâm'ın ruhuna uymayan ithal İslâmcı fikirlere uymamasını defaatle söylüyor ve hatırlatıyoruz.

İnsanlık tarihi boyunca medeniyetler, yalnızca maddi kalkınma veya teknolojik ilerlemelerle değil inandıkları değerler, ahlâkî ve manevi temellerle yükselmişlerdir. Yani tarihte inançsız hiçbir millet var olmamış bilakis ilerlemelerinin sebebi inançları olmuştur. Hatta Göktürkler'in dahi bu bağlamda "Şeriat devleti" olduğu söyleyebilirim. Tanrı'dan kut alan Hakan'ın varlığına inanan ve yaşadıkları doğa üstü olayları Tanrı'nın sevincine veya öfkesine yoran Göktürklerin seküler bir anlayışa sahip olduğu söylenemez. Günümüzde Kurt başlı Göktürk sancağını dalgalandırarak laiklik sloganları atıp "seküler milliyetçilik" diye bir tanımı kendilerine yakıştıranların acaba neye inandıklarını veya neyi karşılarına aldıklarını bilip bilmedikleri merak konusudur.

Seyyid Ahmet Arvâsî hocamız da günümüz Türk milliyetçiliğinin sekülerleşme çabalarını, bu çabaların laiklik ilkesi ardına sığınarak devlet ve milletin bir değeri hâline getirilmesi hususunda birçok uyarılarda bulunmuştur. Bir Türk milliyetçisinin İslâm'ı geri plana atarak "milliyetçilik" yaptığını iddia etmesi tenakuzdan başka bir şey değildir. Zira tarihin hiçbir devrinde Türkler, inançsız veya günümüz tabiriyle seküler olmamış ve kalmamıştır. Arvasî hocanın da sıklıkla ifade ettiği üzere "Beşer tarihinin hiçbir döneminde "lâik" bir medeniyete rastlanmamıştır. Bütün toplumlar bir dinî inanca ve

SEYYİD AHMET ARVASİ: MÜTEFEKKİR, EĞİTİMCİ VE GÖNÜL ADAMI

DOÇ. DR. FATMA BALCI ARVAS*

Arvasi, sevenleri tarafından "Asrın Yesevisi" olarak anılır. Bu benzetme, tesadüfi bir iltifat değildir. Hoca Ahmed Yesevi nasıl yüzyıllar önce İslam'ı Orta Asya steplerinden Anadolu'ya taşımak için büyük bir enerji harcadıysa, Arvasi de yaşadığı dönemde, özellikle gençlerin yitirildiği kaygısının yaygın olduğu bir dönemde, İslami düşünce ile millî kimliği buluşturmak için yorulmak bilmeden çalıştı.

* Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Giriş

Seyyid Ahmet Arvasi (1932-1988), Türk-İslam düşünce geleneğinin yirminci yüzyıldaki en özgün seslerinden biridir. Kısa ömrüne binlerce sayfalık eser, yüzlerce konferans ve gönlünü kazandığı nesiller sığdırmış bir mütefekkir; siyasi çalkantıların had safhaya ulaştığı bir dönemde hem ilmin hem de imanın peşinden vazgeçmemiş bir eğitimci; köklü bir aile geleneğinin mensubu olmakla birlikte etrafındakilere hep kapısını ve kalbini açık tutmuş bir gönül adamıdır. Vefatının üzerinden yaklaşık kırk yıl geçmesine rağmen eserleri okunmaya, fikirleri tartışılmaya devam etmektedir.

Bu makale, onun fikir dünyasını üç ana eksen etrafında ele almayı amaçlamaktadır: Hayatı, eserleri, Türk-İslam ülküsü çerçevesinde şekillenen siyasi ve millî kimliği; nesillerin gönlüne dokunmayı ilke edindiği eğitimci ve mütefekkir kişiliği; son olarak insan, iman ve maneviyat konusundaki görüşleri. Söz konusu üç boyut birbirinden bağımsız değil, iç içe geçmiş ve birbirini tamamlayan anlayışlar bütünüdür.

1. Hayatı: Ağrı'dan İstanbul'a Uzanan Bir Ömür

Seyyid Ahmet Arvasi, 15 Şubat 1932'de Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde dünyaya geldi. Asıl kökü Van'ın Bahçesaray ilçesine bağlı

TÜRK İSLAM ÜLKÜSÜ VE TÜRK İSLAM SENTEZİ FARKLI ŞEYLER MİDİR?

MUSTAFA CAN TİRYAKİ

Arvasî'ye göre din hiçbir kavmin tekelinde değildir. İslam, kültür ve medeniyetlere şekil veren bir üst sistemdir. Milli değerlere ve töreye önem verir ancak kendi gerçeğine aykırı olanı ayıklar.

Türk milliyetçiliği meselesinde Türk-İslam kelimesini dini-etnik olarak ele alan Seyyid Ahmet Arvasî, *Türk-İslam Ülküsü* adlı kitabının ilk cildinin başında "Yıllardır kullandığımız Türk İslam Sentezi yerine Türk İslam Ülküsü" diyerek yeni bir dönemi başlattığını iddia etmiştir. Bu da Türk-İslam Sentezi veya terkibi kelimesinin uzun yıllardır kullanıldığına dair delildir. Burada unutulmaması gereken husus, Arvasî'nin *Türk İslam Ülküsü*, Kafesoğlu'nun *Türk Millî Kültürü*'nden önce yazılmıştır. Dolayısıyla eleştiri ona değildir. Arvasî'nin kelime seçimi yalnızca fikrinden ötürüdür. Çünkü Arvasî, Türklerin İslamiyet'ten önce İslam'la müşerref olduğunu iddia edecek hatta destani bir karakter olan Oğuz Kağan'ın Zülkarneyn olduğunu buna delil olarak getirecektir. Arvasî, millet kavramına neo-perennialist denilebilecek[1] bir hüviyet katmıştır. Ancak iki eser arasında gözle görünür bir fark yoktur. Bundan dolayı Arvasî sentez, terkip ya da ülkü kavramına bu kadar takılmamak gerektiğini özellikle belirtmiştir. Daha önce, Kafesoğlu'nun Türk İslam Sentezi adlı eserini ve değerini yine bu dergide anlatmaya çalışmıştık.[2] Bu

[1] Seyyid Ahmet Arvasî ile neo-perennialist ekolün kurucularından olan Azar Gat'ın fikirlerinin karşılaştırılması için bkz: Mustafa Şahin, "Ahmet Arvasî'nin Milliyetçilik Anlayışı ve Neoperennializm", *Milliyetçilik Araştırmaları*, 3/1, 2021, 79-106.

[2] Mustafa Can Tiryaki, "Kafesoğlu'nun Rüyası: Türk İslam Sentezi (Terkibi)", *Millî Mecmua*, 39, 2024, 149-154.

AHMET ARVASİ'NİN MİLLİYETÇİLİK VE TÜRKÇE HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

HÜDAVENDİGÂR ONUR

Vefatından bir buçuk ay kadar önce "Yine Ülkücü müsün?" diye soranlara, "Evet Türk Milliyetçisiyim. Ülkücü gençler gibi hâlâ heyecanlıyım" diyen Ahmet Arvasi'yi anlamak ve tanımak için kitaplarını roman okur gibi değil, dikkatli okumak gerektiğini düşünüyoruz.

"Bilge Kağan'ın narasını işitir gibi oluyoruz"

Son devir fikir adamlarımızdan biri de S. Ahmet Arvâsi'dir. Arvasi, çeşitli konularda fikir beyan etmiştir. Bu makalemizde, Arvasi'nin Türk milliyetçiliği ve Türkçe hakkında sergilediği bazı görüşlerini ele alacağız. Amacımız ömrünü Türk milletine hizmete adayan böyle bir değeri doğru tanıyabilmek ve anlatabilmektir. Arvasi, Türklük ve İslamiyet'in etle tırnak gibi olduğunu belirtir, Türk milliyetçilerini, aralarına sızan ya da sızmaya çalışan kriptolardan korumaya çalışmıştır.

Milliyetçilik

Milliyetçilik tarih boyunca tüm uluslarda duygusal olarak var olsa da, siyaset sahnesinde 1789 Fransız ihtilâlinden sonra görülmeye başlanmıştır. Bu tarihten sonra siyasette başat rol oynayan milliyetçilik, bazı devletlerin kurulmasına, bazılarının yıkılmasına neden olmuştur. Bu da tartışmaları beraberinde getirmiştir. Yerli yabancı birçok yazar ve düşünür milliyetçilikle ilgili makaleler ve kitaplar kaleme almışlardır.

Yazımızda fikir adamlarımızdan S. Ahmet Arvasi'nin 'Milliyetçilik' hakkındaki bazı görüşlerini ön plana çıkarmaya çalışacağız. Bilindiği gibi şimdiye kadar bu konuda birçok kitap, dizi yazı, üniversitelerde tezler hazırlanmış, Arvasi'nin milliyetçilik hakkında görüşleri üzerinde durulmuştur. Biz konuya biraz daha farklı yaklaşacağız.

SEYYİD AHMET ARVASİ'DE İNSANIN TEKAMÜLÜ FİKRÎ*

HÜSEYİN SUBHİ ERDEM**

Arvasi, modern çağın, insanı ve dolayısıyla bilgi edimini tanımlamada kullandığı epistemolojik çözümlemenin temelde, açıklıklar ve kopuşlar içerdiğini, bu yüzden insan gerçekliğiyle örtüşmediğini savunmaktadır.

* Bu çalışma ilk olarak, 13 Ekim 2011'de, Ağrı Valiliği ve İbrahim Çeçen Üniversitesi Sponsorluğunda düzenlenen "III. Uluslararası Ağrı Dağıve Nuh'un Gemisi Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuş, ardından *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'nde (c: 21, sayı: 2, s. 47-69, 2011) neşredilmiştir.

** Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.
E-mail: hserdem46@yahoo.com / huseyin.erdem@inonu.edu.tr

GİRİŞ

Seyyid Ahmed Arvasi, Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin yetiştirdiği önemli fikir adamlarından biridir. Eğitim, siyaset, bilim ve insan hakkında makale ve kitap düzeyinde çalışmalar yapmış ve bu çalışmaları önemli bir kitle tarafından dikkatle takip edilerek kabul görmüştür. Bu çalışmada, onun hayatı ve eserlerine kısaca değindikten sonra, asıl araştırma konumuz olan, insanın tekâmülü fikrinin, Arvasi'nin fikir dünyasında nasıl belirginleştiğini ve temellendirildiğini analiz edeceğiz.

Hayatı ve Eserleri

Seyyid Ahmed Arvasî, 15 Şubat 1932 yılında Ağrı'nın Doğubeyazıd ilçesinde dünyaya gelmiştir. Cumhuriyet döneminde yetişen önemli fikir adamlarından olan Arvasî, ailece Van'ın Bahçesaray (Müküs) ilçesine bağlı Doğanyayla (Arvas) köyündendir. Ailenin sanı, bulundukları köyün ismine izafeten Arvasîler olarak anılır. Soyadı kanunu çıktıktan sonra aile Arvasî soyadını almıştır. Babası, yörede ilmi ve faziletiyle ünlenen, Van Gümrük Müdürlüğü'nden emekli Abdulhakim Efendi, annesi Cevahir Hanım'dır. Arvasî, ilkokul tahsiline Van'da başlamış ancak Doğubeyazıd'da tamamlamış, Ortaokulu da Erzurum'da bitirmiştir. Lise tahsilini, Erzurum Erkek Öğretmen Okulu'nda başlayıp, Erciş Öğretmen Okulunda tamamlamıştır. Arvasî, 1952 yılında Konya'nın Doğanbeyli Nahiyesi'nde ilkokul öğretmeni olarak göreve

SİDDHARTHA İLE *BOZKIRKURDU* ARASINDA İNSAN (HAYVAN İNSAN-DRAMATİK İNSAN-İDEAL İNSAN ÜÇGENİNDE)*

HASAN ATİK

Arvasi Hoca'ya göre zeka için ölçü bir'dir. Ama sonsuz ve mutlak olan bir'dir. Akıl ve duyu ise Mutlak Bir'e uzanamadıkları için izafi bir'lerin peşindedir.

* Bu yazı, *Kuytu Dergisi*'nde daha önce yayınlanmış olup bu sayıda biraz genişletilerek verilmiştir. Bkz. Hasan Atik, "*Siddhartha* ile *Bozkırkurdu* Arasında İnsan (Hayvan-İnsan, Dramatik-İnsan, İdeal İnsan Üçgeninde)", *Kuytu Dergisi*, Sayı: 7, 2025.

Siddhartha, yalnızlığın sembolü… Fakat terk edilmişliğin değil, tercihin… Yalnızlığı tercih eden bir savaşçı… Kendini bulma, kendini inşa etme ve kendileşme yolunda irade sahibi bir insan. Dış gözden ziyade iç gözün resmettiklerini gören, maddede mana duyan, yılmayan bir çileli yol erbabı. Seçtiği yolda kendini kimseden üstün görmeden, karşılaştığı vesileleri imtihan vesilesi kılarak hikmet arayan, kınamayan, yorulmadan yürümenin ve etrafındaki canlı cansız her şeye kulak veren bir sübjektif insan. Dramatik insandan ideal insana doğru yolculuk yapan bir muhtaç... *Siddhartha* ve *Bozkırkurdu*'nun ihtiyaçları, bizim şuurumuzun derinliklerinde olan talih örnekleridir.

Bozkırkurdu, yalnızlığın sembolü... Fakat yine terk edilmişliğin değil, tercihin vermiş olduğu yalnızlık... Yalnızlığı kısmen tercih ediyor; ümidini kaybettiği anda. *Bozkırkurdu*'nda kendini bulma, kendini inşa etme gayesi yok. Kendinden kaçış ve kendinden korkma var. Kendisiyle barışamamış insanın yalnızlığı... Zannediyorum, *Siddhartha* ile *Bozkırkurdu* arasındaki en önemli fark bu; kendisiyle barışmış ve yılmamış Siddhartha, kendisinden kaçan ve ümidini kaybetmek üzere *Bozkırkurdu*. Bu ikilik, Siddhartha'da da var. Siddhartha, kendisindeki zıtlığı içinden dışarıya almaya çalışan, dışarıdaki çokluğu tekliğe ulaştırmaya gayret gösteren bir anlam dünyası içindeyken; *Bozkırkurdu* bu çekişmeler içinde, ikiliği, kendi içine doldur-

SEYYİD AHMET ARVASİ GÖZÜYLE DOĞU ANADOLU GERÇEĞİ

MUSTAFA PARLATAN*

Devletimizin PKK terör örgütüne karşı yaptığı çalışmalardan biri de 1986 yılında Milli Güvenlik Kurulu tarafından, büyük düşünür Seyyid Ahmet Arvasi'ye verdirdikleri konferanstır. Seyyid Ahmet Arvasi'nin problemlerin sebep ve sonuçlarını tüm detayları ile anlattığı konferans metni daha sonra kitap haline getirilmiştir.

ÖZET

I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti parçalanmış ve toprakları üzerinde 46 yeni devlet kurulmuştur. Türk Milletinin yükselmesini, ilerlemesini istemeyen devletler için bu parçalanma yeterli görülmemiş, yeni yeni devletler kurarak hayallerini gerçekleştirmek istemektedirler. Bulunduğu jeopolitik durum dolayısıyla II. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan bloklaşma ve soğuk savaştan en çok etkilenen devletlerden biri de Türkiye Cumhuriyetidir. 1960 ihtilali sonunda kabul edilen anayasanın özgürlükler adına, yıkıcı- bölücü örgütlere faaliyet imkânı veren maddeleri özellikle 1970-80 arasını ülkemizi kan gölüne çevirmiş, yurt dışında gerilla eğitimi gören militanlar, Anadolumuzu Rusya'nın uydusu haline getirebilmek için terör estirmişlerdir. 1980 öncesinin ülkemize en kötü miraslarında birisi de Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da etkinleşen bölücü terör örgütüdür.

Devletimiz terör örgütü PKK'nın faaliyetlerini ilk günden itibaren yakından takip etmiştir. Dış destekli bu terör örgütü ile mücadele ederek, hem bölge halkını örgütün pençesinden kurtarmak hem de milletimizi terörün zararlarından korumak için ilk andan itibaren farklı yöntemlerle çalışmıştır. Bu çalışmalardan biri de Milli Güvenlik Kurulumuzun 1986 yılında Seyyid Ahmet Arvasi'ye hazırlattığı bir konferanstır. Bölge insanımızı yakından tanıyan, bir Türk Milliyet-

* Eğitimci, Tarih Bilim Uzmanı
mparlatantc@hotmail.com

RUHUN MADDEYE KARŞI DİRENİŞİ OLARAK ŞİİR": SEYYİD AHMED ARVÂSÎ'NİN ŞİİR, SANAT VE İNSAN TASAVVURU ÜZERİNE METAFİZİK BİR İNCELEME

OĞUZHAN AKCI

Arvâsî'ye göre sanat yalnızca bireyin iç dünyasına ait bir mesele değildir; aynı zamanda medeniyetin ruhunu kuran temel unsurlardan biridir. Bir medeniyet, yalnızca kurumlarıyla, ekonomisiyle veya siyasetiyle ayakta durmaz. Onu asıl yaşatan şey, dünya karşısında geliştirdiği anlam, estetik ve değer sistemidir.

Modern İnsan ve Metafizik Kopuş

Modern çağın insanı, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar bilgiye, tekniğe ve nesneye sahiptir; fakat aynı ölçüde kendi varoluşunun merkezinden uzaklaşmış görünmektedir. İnsan bugün daha fazla üretmekte, daha fazla tüketmekte, daha hızlı hareket etmekte; buna karşılık daha az düşünmekte, daha az derinleşmekte ve daha az hakikatle yüzleşmektedir. Modern dünyanın temel çelişkisi burada belirginleşir: İnsan eşya üzerindeki hâkimiyetini artırırken, kendi ruhu üzerindeki hâkimiyetini kaybetmektedir.

Seyyid Ahmed Arvâsî'nin düşüncesi tam da bu kırılma noktasında anlam kazanır. Arvâsî, insanı yalnızca sosyolojik, psikolojik ya da biyolojik bir varlık olarak ele almaz. Onun için insan, Varlık karşısında kendisini arayan, ölüm karşısında sarsılan, sonsuzluk fikriyle gerilen ve metafizik hakikate yönelen bir varlıktır. Bu sebeple insanı anlamak, yalnızca onun dış davranışlarını incelemekle mümkün değildir. İnsanı anlamak, onun iç dünyasını, ruhî gerilimlerini, metafizik arayışlarını ve estetik yönelişlerini de anlamayı gerektirir.

Arvâsî, *İnsan ve İnsan Ötesi* adlı eserinde modern çağın temel krizini fizik ile metafiziğin birbirinden koparılması üzerinden değerlendirir. Ona göre insan, kendisini ya fizik ya da metafizik dünyadan birine ait saymaya zorlanmış, bu da modern

ARVASİ HOCA'NIN TARİH ANLAYIŞI

FATİH ORTA

Arvasi Hoca'ya göre tarih, insan bilinciyle özdeşleşmiştir. Hayvanlarda zaman ve mekan mefhumu olmadığı tarih de yoktur ve deneyimlerini biriktirme ve gelecek nesillere aktarma yetileri de mevcut değildir. Fakat insanlarda bu vardır ve bu sayede kültür ve medeniyet inşa etmeyi başarabilmişlerdir.

Giriş

Türk milliyetçiliği, Alpaslan Türkeş'in riyaseti ile birlikte taşrada büyük bir etkinlik kazanmıştır. Bu suretle Türk milliyetçiliği etki sahasını genişletmiştir. Zaman içerisinde etki alanı genişleyen ve nüfusu artan Türk milliyetçilerinin her alanda eğitimli olması ve kendilerini geliştirmesi oldukça önemliydi. Bundan ötürü hareketin "komando"lara ihtiyacı olduğu kadar onları eğitecek kadrolara da ihtiyacı vardı. Seyyid Ahmed Arvasi de bir eğitimci ve sosyolog olması hasebiyle milliyetçilikle ilgilenmiş ve Türk milliyetçiliği içerisinde yazdıkları ile kendisine müstesna bir mevki edinmiştir. Burada Arvasi Hoca'nın tarih anlayışı üzerinde durulacaktır.

Seyyid Ahmed Arvasi Kimdir?

15 Şubat 1932 tarihinde Ağrı'nın Doğubayezid ilçesinde doğan Arvasi Hoca, aslen Van'ın Arvas köyündendir. Ailesi bölgenin köklü ailelerinden Babası Gümrük memuru Abdülhakim Efendi, annesi Cevahir Hanım'dır. İlk tahsilini Van'da tamamlamasını müteakip ortaokulu da Erzurum'da bitirdi. Lise tahsiline Erzurum Erkek Öğretmen Okulu'nda başladıysa da bitirmesi Erciş Öğretmen Okulu'nda olmuştur. Öğretmen okulunda okurken evlenen Arvasi Hoca, Doğanbeyli ve Ağrı'da üç yıl çalıştıktan sonra askerliğini tamamladı. Daha sonra Ankara'daki Gazi Eğitim Enstitüsü

S. AHMET ARVASİ VE İLM-İ HAL ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

MUSTAFA KUVANCI

Arvasi, *İlm-i Hal*'inde sadece kuru dini bilgileri vermez. Bir ülkenin kalkınmasından, sanayi hamlesinden, ekonomisinden, çocuk eğitiminden, insanın sanatla huzur bulmasından, çocuklar için sinema ve tiyatroların yazılması ve oluşturulmasından, prematüre doğan çocuklar için yapılması gerekenden, ülkenin nüfus planlamasından, kadınların ilim öğrenmesinden ve kadınların her alanda çalışmasına kadar güncel konuları ele alıyor.

S. Ahmet Arvasi'nin "İlm-i Hal" adlı eseri bugüne kadar ciddî bir incelemeye tabi tutulmamıştır. Arvasi hakkında yazılan kitaplarda bu eser bir iki sayfayla geçiştirilmiş, genellikle müellifin eserinin ilk sayfalarında kaleme aldığı ifadelere yer verilerek eserin bölümleri sayılmış ve konu geçiştirilmiştir.

Bu yazımızda Arvasi'nin "İlm-i Hal"ini bir ilahiyat uzmanı gözüyle ele almayacağız. Bu işi ehline bırakıp ilmihaller hakkındaki değerlendirmelere göz atarak Arvasi'nin ilmihalinin küçük ama önemli farklarını ortaya koymaya çalışacağız.

TDK Güncel Türkçe Sözlük "İslam dininin kurallarını öğretmek için yazılmış kitap" olarak verir İlmihal tanımını. İlmihaller halkın inanç esasları ve ibadetleri, İslam'ın fert ve cemiyet hayatına dair ortaya koyduğu prensipleri, tavsiye, emir ve yasakları ile Müslümanların tarih boyunca bu prensipler doğrultusunda kazanmış oldukları örf ve adetlerini ihtiva eden eserler (1) olarak da tanımlanır.

Osmanlı öncesinde ilmihal örnekleriyle ilgili çok az sayıda kaynağa ulaşılabildiği için ilmihal geleneği Osmanlı'nın kuruluşuyla başlatılır. Osmanlı'nın kuruluşuyla birlikte halkın diliyle dini bilgileri anlatan eserlere ihtiyaç duyulmasıyla bu tür eserler oluşum aşamasına girer. Tanzimat'a kadar gelişim aşaması olarak kabul edilir. Tanzimat ve Meşrutiyet'ten sonraki süreç ise bugünkü ilmihal geleneğinin temellerinin atıldığı dönem olarak kabul edilir. (2)